

Konsumtion i kristider

– effekter av stigande livsmedelspriser

Under 2022 och 2023 ökade livsmedelspriserna kraftigt. Även energipriserna steg kraftigt under 2022. För att motverka den stigande inflationen höjde Riksbanken styrräntan. Sammantaget medförde det betydande kostnadsökningar för de svenska hushållen.

I detta projekt har vi studerat hur prisökningarna har påverkat livsmedelsförsäljningen inom detaljhandeln och kostintaget på befolkningsnivå. Analysen gjordes för olika regioner i Sverige. Vi har även studerat hur detaljhandeln valde att prissätta produkterna inom varugrupperna kött och mjölk. Som underlag för studien har vi använt skanningdata från NielsenIQ samt information om försäljningen av frukt och grönsaker direkt från dagligvaruhandeln.

Näringsintaget för de köpta livsmedlen beräknades och förväntade hälsoeffekter på befolkningsnivå estimerades med programmet PRIME.

Resultaten visar att hushållen generellt sett valde att:

- substituera till billigare produkter samt att försäljningsvolymen minskade under perioden med kraftigt stigande priser.

Störst förändring visade försäljningen av färsk fisk, men även konsumtionen av frysta vegetariska produkter minskade förhållandevis mycket. Försäljningen av frukt och grönsaker minskade med 15 respektive 11 procent, i

förhållande till försäljningen i slutet av 2021. Däremot ökade konsumtionen av fläskfärs och läsk.

Näringsmässigt medförde den minskade volymförsäljningen av livsmedel i detaljhandeln att intaget av energi, fett, kostfiber, frukt och grönsaker minskade. Störst förändring i volymkonsumtion och näringsintag hade hushållen i Stockholms län, medan hushållen i norra Norrland minskade volymkonsumtionen och näringsintaget i lägst utsträckning. Utvecklingen för intaget av frukt och grönsaker var likartad i hela landet.

I förhållande till 2019 års konsumtionsnivåer, visar resultat från PRIME-modellen, att det minskade intaget av kostfiber, frukt och grönsaker ledde till en ökad risk för tidigare lagd dödlighet i framför allt hjärt- och kärlsjukdomar samt vissa kostrelaterade cancersjukdomar. Dessa resultat avser en jämförelse mellan ett långsiktigt näringsintag på 2019 och 2023 års nivå. Modellresultaten visar att den negativa effekten på folkhälsan var större i norra Norrland i jämförelse med Stockholms län.

Beaktar man även effekten av det minskade energiintaget via minskad övervikt, reduceras ►

emellertid de negativa effekterna på folkhälsan på Sverigenivå. Denna modellbaserade effekt är emellertid svårare att kvantifiera med PRIME-modellen.

- Från ett folkhälsoperspektiv är det således viktigt att konsumtionen av frukt och grönsaker ökar till nivåerna innan 2022 och gärna ännu mer.
- När hushållens köpkraft stiger är det från ett folkhälsoperspektiv fördelaktigt om konsumenterna väljer att köpa dyrare produkter så att den konsumerade volymen och energiintaget inte ökar.
- Detta gäller dock inte för konsumtionen av frukt och grönsaker, där konsumtionen bör fördubblas för att nå kostråden.

Från ett kostnadsmässigt fördelningsperspektiv visar resultaten att invånarna i Stockholms län har haft en lägre inflationstakt för livsmedel mellan 2021 och 2023 än invånarna i norra Norrland. Det finns flera förklaringar till detta. En del-förklaring är att konsumenterna i Stockholms län hade dyrare varor i sin konsumtionskorg innan de kraftiga prisökningarna, och att billigare

varor sedan ökat mer i pris procentuellt sett. En annan förklaring kan vara att konsumenterna i Stockholms län har ändrat innehållet i varukorgen i större utsträckning än konsumenterna i norra Norrland.

Konsumenterna i norra Norrland har också svårare att byta till lågprisbutiker eftersom förekomsten av lågprisbutiker är lägre där än i Stockholms län (Konkurrensverket 2024). I förhållande till de andra åtta regionerna i data-materialet hade konsumenterna i norra Norrland den näst högsta kostnaden för sin varukorg under 2021. Konsumenterna i Stockholm hade den högsta kostnaden.

Vi har även studerat prissättningen för varor inom produktgrupperna rött kött och mjölk. För dessa varugrupper finner vi att de billigare produkterna inom respektive varugrupp, procentuellt sett, har stigit mer i pris än dyrare alternativ. För dessa varor har vi således haft cheapflation (billighetsinflation). Cheapflation kan ge disparata inflationsnivåer mellan rika och fattiga och på så sätt förstärka ojämlikheter i realinkomstutvecklingen. Det finns exempelvis empiriskt stöd för att låginkomsttagare i större utsträckning väljer EMV än LMV när de handlar livsmedel. ■

Projektnamn: Förändrad konsumtion i kristider – effekter av stigande priser på livsmedel, energi och boende

Projektledare: Jonas Nordström

Övriga projektdeltagare: Christian Jörgensen, Rebecca Swärd, Hampus Nylén

Beviljat anslag: 1 972 884 kronor

Projekttid: november 2023–juni 2025

Handelsrådet | 103 29 Stockholm
Besöksadress: Regeringsgatan 60
Telefon växel 010-471 85 80
www.handelsradet.se